

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

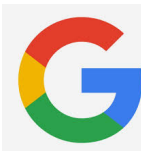
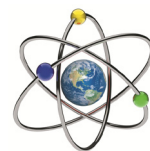

No11
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA **MAKTAB TA'LIMI**

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 594 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijranovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayeva X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rni	24
<i>Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna</i>	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari	27
<i>Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati	30
<i>Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi	34
<i>Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi</i>	
Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv	38
<i>Alinazarova Mahfuza</i>	
Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini	43
<i>Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li</i>	
Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar	48
<i>Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna</i>	
Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish	53
<i>Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich</i>	
Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi	58
<i>Ergasheva S. T.</i>	
Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish	61
<i>Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati	64
<i>Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi</i>	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish	68
<i>Hojikarimova Gulasal Tadjialiyevena</i>	
Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish	71
<i>Jo'rayeva Matluba</i>	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari	74
<i>Komilova Z. X.</i>	
O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati	80
<i>M. Yu. Mahkamova</i>	
Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari	86
<i>Madazizova Dilfuza Raxmatullayevna</i>	
Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes	90
<i>Madina Tilavova</i>	
Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar	94
<i>N. O. Saidova</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli	99
<i>Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna</i>	
Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli	103
<i>Ochilova Dilbar Isroilovna</i>	
Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi	108
<i>Oripova Zilola</i>	
Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi	113
<i>Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	118
<i>Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich</i>	
Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri	122
<i>Qurbanova Ilmira Alisher qizi</i>	

Blended Learning	125
Quvandikova Xadicha	
Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
“Qurilish jarayonlari texnologiyasi” fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish	135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna	
Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli	140
Rustamova Nodira Rustamovna	
Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari	145
Sitora Toshmatova	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati	149
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Musiqqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi	153
Toshpulatova Saida Kuzibaevna	
Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish	158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlrat qizi	
Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools	161
Ulasheva Lobar	
Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish	164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari.....	169
Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi	
Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar	173
Xanbabayev Hakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li	
Tasavvufdagi “muhosaba” va “tafakkur” amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi	176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich	
Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati.....	182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna	
Ota-ona mehriining bola psixologiyasiga ta'siri	185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi	
Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi	189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna	
Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам	193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	197
Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития	203
Раупова Шохида Ахроровна	
Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы	207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна	
Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы.....	211
Сулейманова Нилуфар Камилловна	
O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni	214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi	
Bolalarda axloqiy qadriyatlarini shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari	218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi	
Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari	221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna	
Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari	224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna	

MUNDARIJA	СОДЕРЖАНИЕ	CONTENTS
	O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari ..... 229 Abirova Umida Nazarovna	
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari..... 232 Adhamova Diyora Sanjar qizi	
	Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy ..... 239 Tangriyev Abdukarim Tovashevich	
	Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati ..... 244 Hafizov Shahriyor Shavkatovich	
	Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari ..... 248 Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi	
	Axborotning gnoseologik mohiyati ..... 256 Kamolova Munojatxon Jaloldinovna	
	Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari ..... 259 Mamatova Aziza Bo'riboevna	
	Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari .... 262 Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich	
	Pedagogik oliy ta'limda talabalarning kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi..... 267 Maxkamova Dilafuz Aliyevna	
	Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv ..... 271 Normamatova Kamola Gulmamat qizi	
	O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida)..... 274 S. Sh. Azamatova	
	Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari ..... 277 Salayeva Aziza Muhammadmurot qizi	
	Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari ..... 282 Xolova Mohigul Shavkatovna	
	Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish ..... 287 Xudoyberganov Atham	
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish ..... 291 Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi	
	Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление ..... 295 Кадирова Наргиза Азаматовна	
	Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка) ..... 298 Мамырбаева Дина	
	Структура и стратегии развития предметных компетенций ..... 304 Наимова Мафтунабону Файзулложоновна	
	Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda morfologik kompetentlikni shakllantirish ..... 308 Ganiyeva Shodiya Azizovna	
	Модель "4+1+1" как ключевой механизм в системе практической подготовки учителей музыки..... 313 Мухитдинова Малохатхон Саиджабборовна	
	Tarbiya fanini o'qish samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish ..... 317 Nazarova Nasiba Abdullayevna	
	Tarbiyachining kasbiy psixologik xususiyatlari ..... 320 Shamshetova Anjim Karamaddinovna	
	Boshlang'ich ta'limda tarbiya nazariyasi va metodologiyasi ..... 323 Bo'ronova Iroda Bo'ronovna	
	Yosh dzyudochi qizlarning mashg'ulotlar jarayonida jismoniy tayyorgarligini oshirish texnologiyalari ..... 327 Matmuratova Iroda Baxtiyor qizi	
	"Odob us-solihin" asarida yoritilgan axloqiy-didaktik g'oyalar va uning pedagogik mazmuni ..... 332 A. N. Nusratov	
	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy kompetentligini takomillashtirishning metodik asoslari ..... 336 Xolmatov Pardaboy Qoraboevich, Abdurasulova Dilnoza	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatida loyihalashtirishning o'rni	342
<i>Abdusattorova Go'zalxon Abdulxabib qizi</i>	
Tibbiyot va frazeologiya inson omilida	346
<i>Achilov Muzaffar Norquliyevich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fazoviy tasavvurlarni rivojlantirishda matematikaning ahamiyati	349
<i>Mamasaidova Muhabbat Abdulalom qizi, Akbaraliyeva Marjona Xurshid qizi</i>	
Ekoestetik kompetensiyani shakllantirishning xorijiy va milliy tajribalar tahlili	354
<i>Alijonova Maftuna Maxamadjon qizi</i>	
Pedagogik jarayonda talabalarda qadriyatli munosabatlarni shakllantirish mexanizmlari	359
<i>Alikulova Muxayyo Sherovna</i>	
Ingliz ritsarlik romanlarining lingvopoetik tahlili	362
<i>Durdona Boychayeva, Aliyeva Elmira</i>	
Maktabgacha ta'limda estetik tarbiya berishning pedagogik asoslari	365
<i>Altibayeva Gulbaxor Majitovna</i>	
Kasbiy kompetensiya tushunchasining mazmuni mohiyati va tarkibiy tuzilmasi	369
<i>Axmadjonova Jasmira Jamshid qizi</i>	
Developing Writing Competence Among CEFR B1 and Ielts Learners Experiencing Difficulties in English Language Acquisition	374
<i>Ayturayev Majid Mavlankhanovich</i>	
Ta'lim jarayonida ijtimoiy intellektni rivojlantirishning milliy qadriyatlarga asoslangan modeli	378
<i>Azamov Umarxon Yaxyoxonovich</i>	
Complications in Teaching Argumentative Speech to Students in Grades 8–9	383
<i>Buribayeva Aziza Ismatillaevna</i>	
Interfaol o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik asoslari	386
<i>Buriyeva Aziza Nematovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha katta yoshdagi bolalarning ijodiy faolligini shakllantirish	390
<i>Davronova Sevinch</i>	
O'quvchilarda milliy va umummadaniy kompetensiyani rivojlantirishda maqollardan foydalanish bo'yicha manbaalar tahlili	394
<i>Boltayeva Barno, Eliboyeva Surayyo Abdulkarim qizi</i>	
Social Roots and Psychological Consequences of Domestic Violence	399
<i>Dumarova Gulmira Kozimbekovna, Mamadaliyeva Gulmira, Sultonova Zulhayo</i>	
The Transversal-Methodical Competence of a Preschool Educator is the Foundation of Effective And Quality Education	402
<i>Ergasheva Barno Ziyavitdin kizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning innovatsion yo'llari	406
<i>Erkinova Mehriniso Ro'ziboyevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini oshirish strategiyalari	411
<i>Eshonkulova Hilola Rajab qizi</i>	
Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotning bilish faoliyatiga ta'siri	415
<i>Habibova Shyira Baxtiyorovna</i>	
Ruhiy rivojlanishi sustlashgan boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish buzilishlarini aniqlash va bartaraf etish	419
<i>Ikromova Sarvinoz Siroj qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda riskologik kompetentlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	424
<i>Jabborova Dilafuz Furqatovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tili o'rganish jarayonida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning psixologik asoslari	428
<i>Jurayeva Sug'diyona Shamsiddin qizi</i>	
Transforming Education: The Impact of Emerging Technologies on Modern Pedagogical Practices	431
<i>Kadirova Ferangiz Himmatillo qizi</i>	
Salomatlik etikasi konsepsiyasi va pedagogik madaniyat – talabalar ma'naviyati va dunyoqarashini shakllantirishdagi roli	435
<i>Kamalova Yoqutxon Bahodirovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Tarbiyachilarning kasbiy mahoratini takomillashtirish va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish omillari ..... 439 Kenjayeva Dildora Terkashevna Maktab ta'lim tizimida innovatsiyalarning o'rni va ahamiyati ..... 443 Kistabayeva Gulchexra Djurakulovna Kichik maktab yoshi davrida o'quv faoliyati va o'quv motivlarining shakllanishi ..... 448 Latifa Zarifovna Korayeva Maktabgacha ta'lim tizimining raqamlashtirilishi: xalqaro tajriba va istiqbollar ..... 451 Mahmudova Zulfiya Homidovna, Hoshimova Dilnoza Boymirzoevna Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini dizayn tafakkurga o'rgatishda STEAM yondashuvining didaktik imkoniyatlari ..... 454 Mamadaminova Munisa Maxmudjon qizi, Boboxonova Shodiyona Rustam qizi Tabiatni asrash – kelajakni asrash: Buxoro misolida ..... 459 Mardonova Saodat Muzaffarovna Bo'lajak pedagoglarda o'z-o'zini baholash kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish ..... 463 Meyliyeva Nafosat Gulomovna Sun'iy intellektning ta'limda kognitiv va metakognitiv jarayonlarga ta'siri ..... 466 Murodov Ulug'bek O'tkir o'g'li Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'limning tashkil etilishi ..... 470 Mustofoyeva Muhabbat Husniddin qizi The Effectiveness of Art Therapy in Working With Children Experiencing Emotional Stress ..... 473 Nargiza Khayrullayevna Ortikova, Laziz Azizovich Normuratov Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish mexanizmlari ..... 477 Ortiqov Akmaljon Abdusalom o'g'li CLIL metodining O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llanilishi ..... 481 Qarshiyeva Sarvinoz Ural qizi The Use of Mobile Apps to Build Vocabulary Proficiency ..... 486 Kosimov Sunnat Ravshan ugli Yoshlar tafakkurini rivojlantirish va ma'naviyatini oshirishda tasviriy san'atning o'rni ..... 490 Quvonchbek Abduxamidov Axborot texnologiyalari ta'sirida san'at tushunchasining o'zgarishi ..... 494 Rajabova Laylo O'tkir qizi Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari ..... 498 Ramozonova Bahoroy Sadriddinovna Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning pedagogik asoslari ..... 501 Yusufzoda Shabnami Yunus, Rashidova Saida Ravshonbek qizi Axborot texnologiyalarini fizika darslarida qo'llash ..... 506 Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li Axborot xavfsizligini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanish afzalliklari ..... 510 Raxmetova Lazzat Eshitishda nuqsonli bo'lgan bolalarning psixologik xususiyatlarining o'ziga xosligi ..... 513 S. A. Mamatisayeva Androgogik yondashuvning integrativ metodikasi ..... 517 Sattorova Shaxlo Axadovna Gendered Language in Uzbek and English Media Discourse ..... 520 Sultonova Charos Iskandar kizi Maktabga tayyorlov yoshdagi bolalarda ijtimoiy ekologik dunyoqarashni shakllantirishga ta'sir qiluvchi omillar ..... 527 Suyunova Matluba Abdusaidovna Empatiya shifokor–pasiyent munosabatida: tibbiyot talabalarining psixologik tayyorgarligi ..... 531 Tajiboyeva Odinoxon Rustamjon qizi, Qurbonova Fotima Farhodjon qizi Modern Approaches to Teaching Grammar ..... 534 Tuychiyev Azamat Farkhod ugli The Importance of Psychological Preparation of Preschool Children for School Education ..... 538 Turamov Muhammadzohid Rustamjon o'g'li
-------------------------------------	---

Bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachi-pedagoglarining kasbiy-axloqiy kompetentligini rivojlantirish	541
<i>Xabibullayeva Sayyoraxon Maxamadali qizi</i>	
Imkoniyati cheklangan va sog'lom bolalar faoliyatida universal ta'limning imkoniyati	544
<i>Xolmatova Sarvinoz Raxmatilla qizi</i>	
Kurashchilarning umumiy va maxsus sport tayyorgarliklari.....	548
<i>Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li</i>	
Tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida ekologik kompetentlik tushunchalarini rivojlantirish bosqichlari.....	551
<i>Yarova Gulhayo Fazliddin qizi</i>	
Arxitektura va dizayn yo'nalishi bitiruvchilarini kasbga yo'naltirish vositasida axborot almashish jarayonlarini optimallashtirish metodikasini takomillashtirish.....	555
<i>Kuchimov M. K.</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarining ma'naviy kompetentligini jadidlarning pedagogik qarashlari asosida shakllantirish metodikasi (Temurbeklar maktablari misolida)	559
<i>Quldashv Murodjon G'aniyevich</i>	
Лингвистическое исследование влияния социальных сетей на синтаксические изменения в языке современного поколения.....	562
<i>Шавилова Наталья Сергеевна</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchisining nutq madaniyati.....	566
<i>Islamova Dilfuza Dilshodovna, Gulimbayeva Barno</i>	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе "школа–махалля" в Узбекистане ...	570
<i>Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли</i>	
Mantiqiy masalalarni bajarishning metodik usullari	575
<i>Tosheva Yulduz</i>	
Bo'lajak ofitserlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik-psixologik omillar (jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'linmalari misolida)	579
<i>Yarmatov Akbar Normurotovich</i>	
Yosh harbiy xizmatchi ofitserlarda muloqot madaniyatini samarali shakllantirish muammosining xorijiy tadqiqotlardagi talqini	582
<i>Matyakubov Elyor Rajapovich</i>	
Umumiy pedagogika fanini o'qitishda formativ baholash metodikasini joriy etish texnologiyasi	586
<i>Sobitjon Xalimov Hoshimjonovich</i>	
Формирование компонентов эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста с дефектами речи на основе сказкотерапии	590
<i>Эркинова Фазилат Мирозиз кизи</i>	

UMUMIY PEDAGOGIKA FANINI O'QITISHDA FORMATIV BAHOLASH METODIKASINI JORIY ETISH TEXNOLOGIYASI

Sobitjon Xalimov Hoshimjonovich

University of Business and Science

pedagogika va psixologiya kafedrasini o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada umumiy pedagogika fanini o'qitish jarayoniga formativ baholash metodikasini joriy etishning nazariy, metodik va texnologik asoslari tahlil qilingan. Formativ baholash – bu ta'lim jarayonida o'quvchi yoki talabning bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilgan dinamik baholash tizimi bo'lib, u o'quvchi faoliyatini doimiy tahlil qilish, oraliq natijalarni aniqlash hamda o'zlashtirishdagi individual xatoliklarni o'z vaqtida tuzatish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: formativ baholash, umumiy pedagogika, ta'lim texnologiyasi, o'quv motivatsiyasi, refleksiya, diagnostika, raqamli baholash tizimi, uzluksiz ta'lim, kompetensiya, o'quvchi faolligi.

Abstract: The article analyzes the theoretical, methodological, and technological foundations of implementing the formative assessment methodology in the teaching process of the "General Pedagogy" discipline. Formative assessment is a dynamic evaluation system aimed at developing learners' knowledge, skills, and competencies. This method allows for the systematic analysis of students' performance, identification of intermediate results, and timely correction of individual learning errors during the educational process.

Key words: formative assessment, general pedagogy, educational technology, learning motivation, reflection, diagnostics, digital assessment system, lifelong education, competence, student activity.

Аннотация: В статье анализируются теоретические, методические и технологические основы внедрения методики формативного оценивания в процесс преподавания дисциплины "Общая педагогика". Формативное оценивание представляет собой динамическую систему, направленную на формирование у обучающихся знаний, умений и компетенций. Данная методика позволяет систематически анализировать деятельность обучающихся, выявлять промежуточные результаты и своевременно корректировать индивидуальные ошибки в процессе усвоения учебного материала.

Ключевые слова: формативное оценивание, общая педагогика, образовательная технология, учебная мотивация, рефлексия, диагностика, цифровая система оценивания, непрерывное образование, компетенция, учебная активность.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim paradigmasi shaxsning har tomonlama rivojlanishini, mustaqil fikrlash, tahlil qilish, tanqidiy yondashish va o'zini baholash qobiliyatlarini shakllantirishni asosiy maqsad qilib qo'yimoqda. Bugungi globalashuv davrida ta'lim tizimi inson kapitalining asosiy investitsiya sohasi sifatida mamlakat taraqqiyotida beqiyos ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston Respublikasida ta'lim sifatini oshirish, o'qitish jarayonini shaxsga yo'naltirilgan, innovatsion va kompetensiyaga asoslangan yondashuvlar bilan boyitish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda ^[1].

Ayniqsa, umumiy pedagogika fanini o'qitishda zamonaviy baholash metodlarini joriy etish, ta'lim jarayonini faollashtirish, talabalarning o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish va ularning bilim olishdagi mas'uliyatini kuchaytirish bugungi kunda dolzarb masalaga aylangan. Baholash jarayoni ta'lim tizimining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u faqat o'quvchilarning natijalarini o'lchash bilan cheklanmaydi, balki o'quv faoliyatining samaradorligini aniqlash, o'qituvchi faoliyatini tahlil qilish hamda o'qitish jarayonini uzluksiz takomillashtirish uchun zarur bo'lgan teskari aloqani ta'minlaydi ^[2].

Shu jihatdan, formativ baholash metodikasi zamonaviy pedagogik tafakkurda eng samarali mexanizmlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Formativ baholash (inglizcha formative assessment) mohiyatan o'quvchi yoki talabning o'qish jarayonida bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni shakllantirishga yordam beradigan

doimiy tahliliy faoliyatni anglatadi. U o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida faol kommunikativ muhit yaratadi, refleksiya, kuzatuv va teskari aloqa asosida o'rganishning individuallashtirilgan jarayonini ta'minlaydi [3].

Formativ baholash tizimining asosiy maqsadi – o'quvchi faoliyatini yo'naltirish, unga o'z kamchiliklarini aniqlashda yordam berish, bilim olish jarayonida motivatsiyani oshirish va natijada o'rganish sifati hamda mustaqil fikrlashni rivojlantirishdan iboratdir. Bu jarayonda o'qituvchi nafaqat nazorat qiluvchi, balki o'rganish jarayonini yo'naltiruvchi, tahlil qiluvchi, maslahat beruvchi va rag'batlantiruvchi shaxsga aylanadi. Shunday qilib, formativ baholashning mohiyatida "baholash uchun o'qitish" tamoyili yotadi.

U an'anaviy summativ baholashdan farqli ravishda natijani emas, balki jarayonni markazga qo'yadi. Ta'lim jarayonida formativ baholash metodikasini qo'llashning dolzarbligi, avvalo, bugungi o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy muhitda shaxsning intellektual va ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish zaruriyati bilan izohlanadi. Chunki zamonaviy jamiyatga shunchaki bilim egasi bo'lgan emas, balki uni amaliyotga tatbiq eta oladigan, mustaqil fikrlaydigan, ijodiy qarorlar qabul qila oladigan, o'z faoliyatini baholashga qodir insonlar kerak. Formativ baholash aynan shu kompetensiyalarni rivojlantiruvchi mexanizm sifatida ta'limning shaxsga yo'naltirilgan paradigmasiga to'liq mos keladi. Umumiy pedagogika fani nuqtayi nazaridan baholash jarayoni faqat o'quv natijalarini aniqlash emas, balki o'quv faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi psixologik-pedagogik jarayon sifatida qaraladi [4].

Formativ baholash bu jihatdan an'anaviy baholash tizimiga nisbatan sifat jihatdan yangi bosqichni ifodalaydi, chunki unda baholashning asosiy ob'ekti – talabning o'rganish jarayonidagi harakatlari, fikrlash jarayoni, o'z-o'zini nazorat qilish darajasi, refleksiv yondashuvi va mustaqil o'zlashtirish dinamikasidir. Shu sababli formativ baholash o'qituvchi va talaba o'rtasida o'zaro hamkorlikka asoslangan, interaktiv teskari aloqani talab qiluvchi, o'quvchi faoliyatini tahlilga asoslangan tizimdir. Zamonaviy o'qitish jarayonida formativ baholashni joriy etishda bir qator muhim omillarni e'tiborga olish zarur.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda formativ baholash masalasi xalqaro ta'lim tadqiqotlarida eng faol o'rganilayotgan yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Xususan, ushbu metodikaning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlari bo'yicha xorijiy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar formativ baholashni zamonaviy ta'lim paradigmasining ajralmas qismi sifatida talqin qilish imkonini bermoqda. Ushbu yo'nalishda olib borilgan ilmiy izlanishlar orasida ingliz olimasi Dylan Wiliam va amerikalik pedagog-tadqiqotchi Paul Blackning ishlarini alohida ta'kidlash lozim, chunki ularning ilmiy faoliyati formativ baholashning nazariy va amaliy tamoyillarini tizimli ravishda ishlab chiqishga bag'ishlangan. Dylan Wiliam va Paul Black o'zlarining mashhur "Inside the Black Box: Raising Standards through Classroom Assessment" asarlarida formativ baholashni "ta'limdagi teskari aloqa madaniyati" sifatida izohlaydilar [5]. Ularning fikricha, o'quv jarayonida bilimni o'lchash emas, balki o'rganishni qo'llab-quvvatlash, refleksiya va o'z-o'zini tahlil qilish jarayonlarini yo'lga qo'yish muhimdir.

Black va Wiliam formativ baholashni o'quvchilarning fikrlash faoliyatini rag'batlantiruvchi, o'qituvchining pedagogik qarorlarini asoslovchi hamda o'quv motivatsiyasini oshiruvchi metod sifatida talqin qiladilar. Ularning tadqiqotlarida formativ baholashning beshta markaziy komponenti ko'rsatib o'tiladi: o'rganish maqsadlarini aniqlash, o'quvchining hozirgi darajasini belgilash, teskari aloqa berish, o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash va o'z-o'zini baholashni yo'lga qo'yish. Shuningdek, ular baholash jarayonining pedagogik dizaynini o'zgartirish zarurligini, chunki o'qituvchilar ko'pincha baholashni faqat natijani qayd etuvchi jarayon sifatida qabul qilishlarini, holbuki formativ baholash o'qitishning o'ziga xos mexanizmi bo'lishi lozimligini ta'kidlaydilar. Bundan tashqari, zamonaviy baholash tizimlarida raqamli texnologiyalar rolining ortib borishini tahlil qilgan amerikalik olim Margaret Heritagening "Formative Assessment in Practice: A Process of Inquiry and Action" nomli fundamental asari ham mazkur sohada muhim nazariy manba hisoblanadi [6].

Heritage o'z tadqiqotlarida formativ baholashni nafaqat didaktik vosita, balki o'quv jarayonini boshqarishning strategik mexanizmi sifatida tahlil qiladi. Uning fikricha, o'qituvchilar formativ baholashni o'z dars amaliyotiga integratsiya qilganda, o'quvchilarda o'z o'rganish jarayonini kuzatish, natijalarni tahlil qilish va o'z strategiyalarini moslashtirish qobiliyati rivojlanadi. Heritage shuningdek, raqamli platformalar yordamida individual teskari aloqa va differensial baholash imkoniyatlarini kengaytirish formativ baholash samaradorligini oshirishini ta'kidlaydi [7].

Ushbu olimlarning ilmiy qarashlarini tahlil qilar ekanmiz, ularni birlashtiruvchi umumiy g'oya – bu baholashni o'qitish jarayonining ajralmas tarkibiy qismiga aylantirish zarurligidir. Dylan Wiliam va Paul Black baholashni ta'lim sifatini oshirish vositasi sifatida ko'rsalar, Margaret Heritage uni o'quvchi shaxsining o'zini rivojlantirish jarayoniga xizmat qiluvchi pedagogik mexanizm sifatida talqin etadi. Ularning qarashlarida formativ baholashning asosiy maqsadi – o'quv jarayonini insonparvarlashtirish, o'qituvchining nazorat funksiyasini tahlil, maslahat va yo'naltirish funksiyasi bilan boyitish hamda o'quvchining o'z bilimlarini mustaqil ravishda boshqarish qobiliyatini shakllantirishdan iboratdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologik asosi zamonaviy pedagogika fanining epistemologik tamoyillariga, xususan, konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv va reflektiv-pedagogik paradigma konsepsiyalariga tayanadi. Formativ baholash metodikasini umumiy pedagogika fanini o'qitish jarayoniga joriy etish – bu faqat baholash tizimini yangilash emas, balki ta'lim falsafasini tubdan o'zgartirishni talab qiluvchi murakkab ijtimoiy-pedagogik jarayondir. Shu bois, tadqiqotda sistemali, faoliyatga yo'naltirilgan, shaxsga yo'naltirilgan, tahliliy va komparativ metodlar uyg'un tarzda qo'llanildi. Metodologik yondashuvlarning markazida konstruktivistik nazariya turadi. Ushbu nazariya asosida o'quvchi yoki talaba bilimni tayyor shaklda emas, balki faol o'rganish, tahlil qilish va qayta qurish jarayonida o'zlashtiradi. Demak, formativ baholash konstruktivistik o'qitish modelining ajralmas elementi sifatida o'quvchini passiv bilim oluvchidan faol bilim yaratuvchiga aylantiradi. Bunday yondashuv o'quv jarayonida reflektiv fikrlashni, o'z-o'zini baholashni va individual ta'lim strategiyalarini shakllantirishni taqozo etadi. Tadqiqotda qo'llanilgan faoliyatga yo'naltirilgan metod o'qitish jarayonini o'quvchining amaliy harakatlari hamda muammoli vaziyatlarni hal etish jarayonlari bilan bog'lashga qaratilgan. Bu yondashuv formativ baholashning "baholash orqali o'rganish" tamoyiliga mos keladi, chunki bu metodikada o'qituvchi natijani nazorat qiluvchi emas, balki o'quvchining bilim olishini boshqaruvchi, yo'naltiruvchi va tahlil qiluvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa o'qituvchining baholash faoliyatini yangi professional darajaga olib chiqadi – u o'z faoliyatida tahlil, diagnostika va maslahat berish funksiyalarini birlashtiradi. Sistemali yondashuv formativ baholashni pedagogik tizimning tarkibiy qismi sifatida ko'rib chiqishni ta'minlaydi.

Ta'lim jarayoni mazmun, metod, vosita, shakl va natija komponentlaridan tashkil topgan murakkab tizimdir. Shunday ekan, baholashni mazkur tizimdan ajratib bo'lmaydi. Formativ baholash tizimning barcha bo'g'inlari bilan uzviy bog'langan: o'quv maqsadlari baholash mezonlarini aniqlaydi, o'qitish jarayoni o'rganishni tashkil etadi, natija esa reflektiv tahlil orqali takomillashtiriladi. Sistemali yondashuv asosida baholash jarayonida "teskari aloqa sikli"ni shakllantirish muhim: aniqlash → tahlil → tuzatish → takomillashtirish → yangi natijaga erishish. Komparativ metod yordamida formativ baholashning xorijiy amaliyoti – Buyuk Britaniya, Finlyandiya, Kanada va Janubiy Koreya ta'lim tizimlari misolida – o'rganildi. Ularning tajribasi shuni ko'rsatadiki, samarali formativ baholash tizimi o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi ochiq muloqotga, ishonchli teskari aloqaga va o'z-o'zini baholash madaniyatiga asoslanadi. Ushbu davlatlarda formativ baholash an'anaviy testlash tizimining o'rnini bosmagan, aksincha, uni to'ldiruvchi hamda o'quvchilarning chuqur o'rganish strategiyalarini shakllantiruvchi vosita sifatida joriy etilgan. Mazkur tajriba O'zbekiston ta'lim tizimida ham qo'llanishi mumkin, ammo bu jarayonda milliy ta'lim kontekstini, o'qituvchi tayyorgarlik darajasini va o'quvchilarning madaniy xususiyatlarini inobatga olish zarur.

TAHLIL VA NATIJALAR

Umumiy pedagogika fanini o'qitishda formativ baholash metodikasini joriy etish texnologiyasining ilmiy-amaliy natijalari tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur yondashuv o'qitish jarayonining sifat va samaradorlik ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshiradi. Tadqiqot natijalari shuni tasdiqlaydiki, formativ baholash tizimi o'qituvchi va talaba o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning yangi – interfaol, reflektiv va motivatsion bosqichini shakllantiradi. An'anaviy summativ baholashdan farqli o'laroq, formativ baholash o'qituvchining nazoratlovchi funksiyasini tahlilchi, kuzatuvchi va yo'naltiruvchi funksiyalarga almashtiradi. Bu esa ta'lim jarayonining demokratlashuviga va shaxsga yo'naltirilgan o'qitish tamoyilining amaliyotga chuqur singishiga xizmat qiladi. O'tkazilgan amaliy kuzatuvlar va diagnostik tahlillar asosida aniqlanishicha, formativ baholash metodikasini qo'llagan guruhlarda o'quvchilar va talabalar o'z-o'zini baholash, refleksiya va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini yuqori darajada namoyon etgan. Ular o'z o'quv faoliyatining zaif va kuchli jihatlarini mustaqil aniqlashni, teskari aloqani konstruktiv qabul qilishni hamda baholash jarayonini o'z rivojlanish mexanizmi sifatida idrok etishni o'rganishgan. Bu holat o'qitish jarayonida bilimlarni mustahkamlash, fikrlashning izchilligi va kreativ yondashuvni kuchaytirgan.

Natijalar shuni ham ko'rsatdiki, formativ baholash metodikasini tatbiq etish o'qituvchilarning kasbiy refleksiya-yasini faollashtiradi. O'qituvchilar o'z dars jarayonlarini tizimli tahlil qilish, o'quvchilarning ehtiyojlarini aniqlash va ta'lim strategiyalarini moslashtirish ko'nikmalarini rivojlantirgan. Bu esa pedagogik faoliyatda o'z-o'zini baholash madaniyatining shakllanishiga, ta'lim jarayonining individuallashtirilishiga va pedagogik monitoring tizimining takomillashtirishiga olib kelgan. Formativ baholash metodikasining nazariy talqinlari bo'yicha zamonaviy pedagogik adabiyotlarda turli qarashlar mavjud bo'lib, ular asosan baholashning o'quv jarayonidagi roli va maqsadi haqidagi polemikaga tayanadi. Bu borada taniqli ingliz tadqiqotchisi Paul Black va shotlandiyalik pedagog olimi Dylan Wiliam formativ baholashni "o'qitish jarayonini takomillashtiruvchi eng muhim strategik vosita" sifatida talqin etadilar. Ularning fikricha, baholashning asosiy vazifasi – o'quvchilarning o'rganish jarayonidagi fikrlash faoliyatini tahlil qilish, ularni o'z-o'zini tahlil qilishga va refleksiya asosida o'z bilimlarini boyitishga yo'naltirishdir. Black va Wiliamning ilmiy konsepsiyasi, xususan, ularning "Assessment for Learning: Beyond the Black

Box” nomli asarida, formativ baholash jarayonini o’quvchilarning o’quv faoliyatiga chuqur integratsiyalashgan hamkorlik tizimi sifatida tasvirlaydi. Ularning ta’kidlashicha, “baholash natija uchun emas, o’rganish uchun” bo’lishi kerak – bu esa ta’lim jarayonini statik nazoratdan dinamik rivojlanish tizimiga aylantiradi ^[8].

Biroq boshqa tadqiqotchilar, xususan, kanadalik olim Lorna M. Earl, formativ baholashning haddan tashqari individualistik tus olishi ta’lim tizimining umumiy standartlashtirish mexanizmlarini zaiflashtiradi degan fikrni ilgari suradi. Uning fikricha, agar baholash jarayoni to’liq o’quvchi markazida tashkil etilsa, o’quv natijalarining obyektivligi va taqqoslanish imkoniyati kamayadi. Earl o’zining “Assessment as Learning: Using Classroom Assessment to Maximize Student Learning” nomli monografiyasida formativ baholashni “o’qituvchi va o’quvchi o’rtasidagi dialogik nazorat shakli” deb ataydi. Biroq u bu yondashuvning muvaffaqiyati o’qituvchining metodik saviyasi, refleksiv kompetensiyasi va baholash madaniyatiga bog’liq ekanligini alohida ta’kidlaydi. Uning nuqtai nazaricha, formativ baholash natijalari an’anaviy summativ baholash kabi standartlashtirilmagan bo’lgani uchun, ularni tizimli pedagogik tahlilga tatbiq etish qiyin ^[9]. Black va Wiliam bilan Earlning pozitsiyalarini tahlil qilganda, ularning farqi asosan baholashning ijtimoiy-pedagogik mohiyatiga yondashuvda ko’rinadi. Black va Wiliam formativ baholashni demokratik ta’lim tamoyillarining amaliy ifodasi sifatida, ya’ni o’quvchini faol ishtirokchi, o’z ta’limi subyekti sifatida ko’rishadi. Ularning yondashuvi o’qituvchi va o’quvchi o’rtasidagi sheriklikni, o’zaro teskari aloqaning markaziy ahamiyatini ta’kidlaydi. Earl esa bu yondashuvni metodik jihatdan qo’llash jarayonida murakkab muammolar yuzaga kelishini – xususan, o’qituvchilarning baholash mezonlarini bir xil talqin qilmasligi, o’quvchilarning refleksiv tayyorgarligi har xil darajada bo’lishi kabi omillarni ko’rsatadi.

Ilmiy nuqtayi nazardan, bu polemika formativ baholashning universal model sifatida qo’llanishida cheklolvar mavjudligini ko’rsatadi ^[10]. Biroq Black va Wiliam ilgari surgan “o’rganish uchun baholash” konsepsiyasi o’zining pedagogik ahamiyati, motivatsion kuchi va shaxsiy rivojlanish imkoniyatlari bilan bugungi ta’lim jarayonida ustunlikka ega. Earlning tanqidlari esa formativ baholashni tatbiq etishda real sharoitlarni, o’qituvchilarning tayyorgarlik darajasini va o’quvchilarning mustaqillik salohiyatini inobatga olish zarurligini eslatadi. Shu tariqa, mazkur ilmiy bahslar shuni ko’rsatadiki, formativ baholash metodikasi muvaffaqiyatli ishlashi uchun uni faqat baholash tizimi sifatida emas, balki o’qitish falsafasi sifatida qabul qilish lozim.

XULOSA

Umumiy pedagogika fanini o’qitishda formativ baholash metodikasini joriy etish texnologiyasi ta’lim jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqadigan, shaxsga yo’naltirilgan yondashuvga asoslangan ilmiy-pedagogik innovatsiya sifatida e’tirof etiladi. Tadqiqot davomida olib borilgan nazariy tahlillar, xorijiy tajribalarni o’rganish hamda amaliy kuzatuvlar natijalari shuni ko’rsatdiki, formativ baholash metodikasi ta’lim jarayonida o’quvchi va o’qituvchi o’rtasidagi o’zaro hamkorlikni mustahkamlaydi, o’qitishning refleksiv, interfaol va motivatsion asoslarini kuchaytiradi. Ushbu metodika o’quvchilarning mustaqil fikrlash, o’zini baholash, tanqidiy yondashish ko’nikmalarini shakllantirishga yordam beradi hamda ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida o’zini oqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. Sattorov, V. N. (2023). “Umumiy pedagogika” fanini o’qitishdagi innovatsiyalar. *Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences*, 3(1), 734–745.
2. Likhonosova, G., Nenchewa, I., Ismailov, T., Gorka-Chowanec, A., & Mitkov, M. (2024). Financial Aspects of Socio-Economic Rejection in Ukraine in Conditions of Economic Turbulence. *Access to Science, Business, Innovation in the Digital Economy*, ACCESS Press, 5(2), 248–262.
3. Abdvliyevich, A. A. (2025). Pedagogika fanining rivojlanish tarixi va asosiy bosqichlari. *Journal of New Century Innovations*, 76(1), 283–285.
4. Shohbozbek, E. (2025). Bo’lajak pedagoglarning tadqiqotchilik madaniyatini shakllantirishning konseptual asoslari. *Global Science Review*, 1(1), 328–338.
5. Islomovich, I. T., & Ravshanbekovich, G. S. (2023). Development of Pedagogical Competence in Future Teachers. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 5(04), 12–16.
6. Sh., E. (2025). Developing the Spiritual Worldview of Young People through the Continuous Education System in Uzbekistan. *Ob’edinyaya studentov: Mejdunarodnye issledovaniya i sotrudnichestvo mejdu distsiplinami*, 1(1), 314–316.
7. Ismoilov, T. (2020). The Development of Physical Qualities of the Pupils of Primary Forms of Secondary Schools through Mobile Activities in the Process of Study. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(11), 391–394.
8. Ergashbayev, S. (2025). Yoshlarning ma’naviyat dunyoqarashini rivojlantirishda uzluksiz ta’lim.
9. Ismoilov, T. I. (2019). Social and Legal Solutions of Insurance Mandatory Recommendations. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 1(3), 152–154.
10. Jurayev, B. T. (2022). Pedagogik va psixologik fanlarni o’qitish metodikasi. *Buxoro: Fan va ta’lim*.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
  - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
  - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
  - 13.00.03 Maxsus pedagogika
  - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
  - 13.00.07 Ta'limda menejment
  - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
  - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
  - 07.00.00 Tarix fanlari
  - 19.00.00 Psixologiya fanlari
  - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
  - 02.00.00 Kimyo fanlari
  - 03.00.00 Biologiya fanlari
  - 09.00.00 Falsafa fanlari
  - 10.00.00 Filologiya fanlari
  - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.